

C V D

A I G G

T 5 9 6

C. e. 88

Burgab. Dymott

08

Ne

2 N. 28.

II 2. c 28

TOANNIS CASELII
ПРОГРАММА
P. P. Idib. Nouemb. 1593.

Eiusdem commentatio: cum plæriq; se à litteris, & per eas ad certum vitæ genus, siue aliam professionem applicent, quibus litteris, tamquam necessarijs adminiculis illorum cuiq; ad finem suum opus esse videatur.

Theognis.

Σοὶ δὲ τὸν εὖ φρονέων ὑποθήσομεν, οἵα περ ἀντὶς
Κύρν, διότι ταῦτα ἀγαθῶν, ποὺς ἔτ' εἴων, ἔμαθον.

HELMAESTADII
In academia Iulia, excudebat Jacobus
Lucius. c. 15. XCIV.

In XIX. K. Decembr.

cic. ci. xciii.

Tόμοι ἡμαρ ἔφυ Ππινδαίοι νόσοι,
έξηκουταιέτη, ἐννατον ἀννεάκις.
οώ μὲθεῶ οὐ τότε τριλίσμοι ὑγείας
πέωτην ἔγντ̄, οὐμή ἐλπὶς ἐμ̄ ἔξαπατ̄.
ἴλαθ̄ ἔπειτα πάτερ, οὐδ̄ ὡς μοζέονη ἄρηξον,
πάμπαν τῆσδε νόσος μ̄ ἡπ̄ ἔξερύσας.

Δώνης Ερνέστος

*Mag. nob. & clmo. Viro, Dn.
JOANNI FAGEMAN
Cancellario Brunsvig. S. D.
IOANNES CASELIVS.*

Quod si qui inter arma, s^æpeq; in conspectu hostium,
aut monumenta sapientum in manibus habent, aut
litteratum aliquid tractant vel cogitant, non iniuria
in fortissimis viris habentur; ego quoq; ignaviæ cri-
men facile declinabo, qui in morbo grauissimo & diurno,
me ad meditandum, legendum, & scribendum retulerim, le-
ctodum affixus, vt primum per acutissimos dolores licuerit.
Sed, vt eo nomine fortior fortassè nemini videar, omnes tamen
me acrem, & studij sapientiæ, & officij cultorem iudicabunt.
Eius diligentia meæ exemplum vnum vidisti: de altero indica-
ui litteris meis: de cuius quodam capite, quòd, quid velles, tām
amicè quām disertè ostendisti, habeo gratiam: in eo, quod vis,
assentior tibi, quod profecto nihil rectius. Tertium ad te mit-
to, de quo consilium non ceperam: sed cepi subito, cum, alla-
tis tuis litteris, quibus etiam mihi de salute gratularis, typog-
raphus adhuc in mora esset. Meam erga iuuenes litterarum
studiosos egregiam voluntatem ex hisce recognoscet. Proba-
turum autem te puto plerasq; meas alterius commentatiuncu-
læ sententias: nec improbarum, puod hic te iterum alloquor.
Cum enim te mei semper amantissimum ostenderis, ego inter-
dum me tui obseruantissimum testari debeo. Vale. Helmæsta-
stadio ex acad. Iul. IX. KAL. Decembr. cīo. 10. XCIII.

A 2

Bona-

I. CASELII

Bonarum litterarum culto- ribus S.

Eminem, opinor, vestrum fugit, quot-
quot hic in litteris viuitis, mihi neque
dum integrum esse, pedem efferre
domo, conflictanti tres ipsos menses
cum morbo grauissimo, eodemq; pe-
riculosissimo. Quò magis mirum vnicuiq; vide-
ri possit, quid mihi hac publica significatione ve-
lim, qui, vt velim, quod profectò malim omnium
maximè, ad docendum redire, vel etiam vix re-
spicere hodiè valeam. Non querar de doloribus,
quos ex morbo perpessus fui acres, & haud du-
biè ab eo proximos, qui finem vitæ faceret: ani-
mo autem non leues accepi, quoties paululum
respirare mihi interdum contigit, cum cogitaui,
non quàm nullus iam ipse forem, sed quàm ni-
hil prorsus agerem, quod officio personæq; meæ
cōueniret. Id animo meo acerbius fuit, quòd ni-
hil mihi ignauo otio vnquā accidit ingratius. Pro-
inde sæpe miratusfui, quos viderem somno & ni-
hil agendo, qui alter fortè somnus est, & vitæ
mors

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

mors dici mereatur, totos dies & annos miserè perditeq; transigere. In quibus primum, siue infimum potius locum tenent, qui se totos voluptatibus corporis manciparunt. Sed eos relinquamus, qui vel nunquam didicerunt, vel obliiti sunt, se homines esse, & ea sibi curæ esse debere, quæ sint hominum, minimè vero, animantium experitum rationis. Et heroës verò, & quotquot fuerunt viri boni, semper in id incubuerunt, ut age-rent (dicam vno verbo) quod se dignum esse inteligerent ipsi, aut ex aliis didicissent. Aegrè ipsorum animis fuit, si quid obstaret: quod si esset, & exsecrabantur, & in eo amoliendo, quantam quidem poterant, operam ponebant. Grauis est querela Achillis apud poëtam, qui tum, quod iræ essent graues inter ipsum & Agamemnonem, à consiliis & dimicationibus bellicis abesset. Itaq; inquit cum indignatione & detestatione sui illius otij: ἀλλ' οὐδεὶς νευτὸν ἐτώπιον ἄχθες ἀργέεντος. id est: Ad naues sedeo telluris inutile pōd. Hoc optimus ille Chiron in monte Pelio in cæteris, & ante omnia docuerat & Achillem, & Iasonem, & Herculem, & cæteros disciplinæ suæ alumnos, manum

A 3

illam

I. CASELII

illam lectissimam heroum Græcorum dico: hoc ipsi animo infixum nunquam obliti fuerunt, semper occupati in magnis rebus gerendis, & studio non solum de patria, sed etiam de genere mortalium passim locorum, & ad omnem posteritatem præclari merendi. Hinc, ni fallor, ipsi quoq; magistri sapientiæ acceperunt, & monumentis suis accuratè tradiderunt: otiosa vita nihil esse miserius: nec eam rectè dici vitam hominis, nosq; humanæ vitæ, quam beatam cur nominarint, non nihil causæ ipsis fuit, tum demū participes fieri, quando ea agimus, quæ propriè nostrarum esse partium, omnib⁹ diligenter consideratis, haud difficulter intelligimus. Quem locum ego vobis non ita multis antè mensibus explicauī sedulò, & quod in me fuit, non vulgariter illustrauī: neq; hoc tantum, sed quod mouere auditores & solet, & debet, exemplo etiam vobis præire studui, nulli labori, nulli operæ parcens, vt studiosæ iuuentuti prodessem. Ex eo conatu repente deturbatus fui: tam diu non sedi ad naues, vt heros ille, qui placari se nullo modo patiebatur: sed iacui, lecto affixus, deiectus morbi vio-

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

bi violentia. Nunc, postquam Dei beneficio in-
ambulo interdum, interdum assideo, quasi mihi
quædam ad officium reclusa foris est. De valetu-
dine me gaudere maximè, nemo dubitat: magis
evidem gaudeo de altero. Cum enim agam,
quæ officij erunt, tum demum mihi conualuisse,
& verè viuere videbor: ac profectò illud agam,
quod officij erit, quām maxime potero, vbi firmi-
us conualuero, quod magis magisq; sperare inci-
pio. Quin in medio morbo, plus etiā quām men-
se abhinc, sæpè doloribus corruptus, non desij ta-
men meditari, & ea conari, quæ mearum esse
partium meminisse: quorum studiorum ex-
empla oculis vestris breui subjiciam: nunc, qui-
bus vestrum opus est, quiq; ea uti volent, operam
meam offero priuatam: si priuata nominanda
est, quam publicè in usus publicos promitto.
Habui hoc semper in more, vt non solum fami-
liares, sed & si qui præterea studiosi litterarum id
se velle ostenderent, eos consilio iuuare; id est,
singulis viam, qua quisq; pro ingenio, profectu,
ætate, conditione, & si quarum rerum præterea
rationem haberi conuenit, ad virtutem, & do-

ctrinam

I. CASELII

Etrinam, rectè, & feliciter, ingrediatur, re præ-meditata, omni fide monstrarem. Quo nomine quotquot meam sententiam non superbè asper-nati fuerunt, sed religiosè, vel saltem mediocri diligentia, & constanter, secuti, mihi deinceps gratias egerunt, vt quos sui cursus, quem me tan-tum indice tenuissent, nunquam pœnituissest: atq; ita abundè testati fuerunt, neq; se agendo, neq; me consulendo, aberrasse, quorum testimo-nio nihil potest esse locupletius: possuntq; id au-dire passim, & hīc non minus, si qui volunt. Hanc siue artem, siue prudentiam discernendi ingenia, & cuiq; rationem veram præscribendi, hodiè ferè nemo non sibi arrogat: etiam multi hoc faciunt, qui ipsi semper, vel toto cœlo aberrarunt, nec se ex errorum labyrinthis vñquam explicaturi sint, vt qui se in ijs, maximo omnium errore, beatos es-se iudicent: quosequidem missos esse faciendos, nec verbo laceffendos iudico. At vos credite mihi, esse paucos admodum, qui lapidem Lydi-um, quo ingenia, tanquam aliud atq; aliud au-rum, rectè & propriè possint distinguere, posside-ant, & ijdem vera via ingressi fuerint, quaducere
alios

ПРОГРАММА

alios oporteat. In ijs autem, quos dixi esse paucos, (sunt reuerā paucissimi) si profitear nomen meum, arroganter facere medixerit, qui calumnia-ri volet: si dissimulem, hoc quidem modo mo-destior esse videar; sed frustrā pollicear, cuius vo-
bis spem in præsentia facio. Malo igitur nunc in
illam partem peccare potius, si peccatum id est,
dicere quod resest, quodq; sentias. Quin etiam
longissimè à me suspicionem arrogantiae remo-
uebo. Etenim si quid est, quo vobis gratificari, &
prodeesse possim; id meum non esse, sed tum ex
monumentis veterum, tum ex sermonibus do-
ctissimorum hominum me accepisse, itidem
profiteor. Nec exemplo hæc res caret. Etenim
Theognis se vitæ humanæ rationem intelligere
ait. sed viuendi præcepta, quæ datus esset, à
puero accepisse à viris præstantibus, inquiens:
Hæc sapiens tibi præcipiam, quæ scilicet ipsum

Præstantes puerum medocuere viri.

Quod idē quoq; augurabatur, se plærifq; ciuibus
minimè placiturū: id quēadmodū illū ab institu-
to non auertit, ita neq; me deterrebit iudiciorum
vulgī peruersitas. Scio enim quosdam obstinatè

B

contrà

I. CASELII

contrà nitì, quorum ijs ignoscendum iudicio,
qui ab alijs in fraudem inducti sint. At odio digni,
qui cùm sese errare intelligent, propagare inutilia,
inepta, & falsa, malint, qnàm dediscere, &
veriora cognoscere. Vos, quibus adhuc vel o-
mnia sunt integra, vel qui in errorem nondum
demersi estis, audite rectè monentes, siue meo
consilio voletis vti, siue aliorum rectè sentienti-
um. Ipse autem ante omnia interdicam, ne no-
uatores sequamini, quibus omnes vetus sapien-
tia sorbet: nec patiar vulgarium libellorum le-
ctione inquinari animos, & iudicia vestra: veta-
bo, ne è suo quis ingenio quid pangat, qui sapi-
entiæ studia non coluerit, nec scribendi ratio-
nem veram perdidicerit: minimè autem proba-
bo, qui non auditis antè viris doctissimis; nec
præcepta vera disputandi ratione, ad altercan-
dum prosiliunt. Hæ enim omnes viæ sunt deuiæ,
& à veritate longissimè abducunt. Quid igitur,
inquieris, factò opus est? Id partim hinc apparet:
multi etiam vestrū sciunt, quæ decantare soli-
tus fuerim: qui nesciunt, è scriptis meis poterant
cognoscere: deniq; dū reliquias morbi cōcoquo,
domum

CORR 00

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

domum vobis meam aperio, liberè mei conuenienti gratia: quòd dicam paullò explicatius. Facio vnicuiq; vestrum, si qui oblatum beneficium non repudiabunt, & eiusmodi consilio sibi opus esse sentient: potestate inquam, facio tūm mei interrogandi de ijs, quę ingenere ad omnes, qui se studijs litterarum addixerint, pertinere videbuntur, tūm flagitandi à me certam rationem, quam ipse sequatur, ut ad metam benè propositam rectā matureq; perueniat. Primum enim, non omnis indoles æquè omnium virtutum capax est: aliud atq; aliud ingenium, alij atq; alij studio aptius: per item multum interest, cuiusmodi initia acceperis, & quem progressum feceris: nec nulla in tempore ætatis ratio ineunda est: neq; non vindendum, quo quisq; loco natus sit, quòd etiam in litteris interduim aliud atq; aliud decet: deniq;, quod minimum valere videtur, tamen non nihil, quām sis fortunatus vel tenuis, refert: quæ discrimina qui non videt, de re statuere certi nihil potest: ego ex cuiusq; vultu, & sermone breui, vel epistola, aut epigrammate, si non fortè illa omnia acutè dispexero, non nihil tamen de plæ-

B 2

risq;

I. CASE LIT

risq; perspexero, quo vitam resq; suas ita stabili-
at, vt aliquando sibi gaudeat, non sine grata mei
memoria. Nec est, quod quenquam à sermoni-
bus meis deterreat, cuius humanitatem & comi-
tatem testari familiares alijs possunt: nec est au-
dacia, si iussus, aut inuitatus, in negotio necessa-
rio quis adeat: nec laudabilis pudor, si à quo,
quod tibi maximè opus intelligas, petendum sit,
refugias. Sic igitur, vt ostendi, hoc meo tempore
ijs vestrum, qui volent, seruire, vti spero, potero:
atq; indies, quod & ipsum spero, magis, quo me
magis collegero, atq; confirmaro. Recuperata
valetudine, quæ meæ publicæ partes sint, quod
& antè dixi, meminero, easq; tuebor, qua dili-
gentia & fide semper à me factum fuit. Va-

lete P. P. in acad. Iul. Idib. Nouem-
bribus. Anno cīc. 15.

XCIII.

IISDEM,

Eiusdem commentatio. Cum plæriq; se à litteris, & per eas ad certum vitæ genus, siue aliam professionem applicent, quibus litteris, tamquam necessarijs adminiculis, illorum cuiq; ad finem suum opus esse videatur.

IISDEM, ET ALIIS LECTORIBVS.

S. D. idem Io. Caselius.

Nillis, quæ diligentissimè perscripsi, nihil magnoperè desiderari existimo, quod explicari eodē loco oporteret. Quod enim potissimum est, id ego corā vnicuiq; explicandū mihi reseruaui: quisquis ex me quærret, quid sibi ego in studio virtutis, & litterarū dem cōsilij. Directiorationem omnem, non nisi ad cultores litterarum, quæ ita primo nomine appellantur, & studijs sapientiæ, quæ aliū finē, quām propriū sibi propositū nō habet. Quia vero plæriq; studia sua etiā aliò referunt, & se ijs studijs ab initio destinant, quibus, vel benè de mortalibus mereantur, vel honores sibi inueniant, vel vtilitates facilius comparent, visum mihi præterea fuit indagare, quibus cuiq; eorum studijs ad metam, siue finem suum, opus esset. Sunt autem illi initio nominatim discernendi, & quæ cuiq; conuenire vide-

I. CASELII

antur, indicandum ordinè. Video autem alios transire à litteris ad politicen, alios ad eloquentiam, alios ad artem militarem, alios ad leges ciuiles, alios ad artem medicam, alios ad sacras litteras. Eos omnes non ijsdem doctrinis duci quô volunt, autiuari in suo spatio, facile videre est: neque non tamen eorum singulis, aliquibus litteris opus esse fatendum, tamquam necef-
sarijs adminiculis. Verum etiam, sed explicatu difficultius, quoniam nouum videri possit, quod tamen nouum non est, illorum singulis suam propriamq; virtutem propositam esse oportere, & ego existimo, & nemo credo, insitias ibit: neque tamen eam de scientia intelligi velim, etsi ipsa quoque nec incommodè, nec prorsus impropriè ita appellari possit: sed ita, vt vulgo hominem virtute præditum esse loquimur. Nec attinet, querere, eadem ne sint omnium virtutes, non nisi in gradibus distinctæ, vt in alijs aliæ sint illustriores, an aliæ sint aliorum. Ipse, quemadmodum hoc intelligi velim, quam potero perspicuè, ubi de singulis agam, declarabo.

Politica autem, regum est disciplina, & principum

COMMENTATIO.

cipum reipublicæ, & eorum, qui in primo senatu sententiam dicunt: cui, qui ex animo student, aliud sibi propositum non habent, quàm salutem publicam: quod, si ad reges respicias, facilius intelligitur. Hi enim aliò minime respiciunt, nullius dignitatis, aut commodi egentes, cum ipsorum maiestas sit, & ipsi in manu sua omnia habeant. Regium autem hoc studium, condendarum vrbium, constituendarum rerum publicarum, bonarum & congruentium legum ferdarū, & benè de quàm plurimis populis merendi, si pauci æmulantur, nihil mirum. Hoc enim, qui ex inferioribus faciant, eos ambitioni, & cupiditati honorum, & diuitiarum nuncium remittere maturè oportet, si veri politici & dici, & esse velint. Eorum exempla non ita multa sunt: & nonnulla tamen ex historia Græca, & Latina peti possunt. Quibus autem litteris statim à tenera ætate, regum filios erudiri oporteat, non uno loco à me diligenter scriptum fuit. Ut exquisitè illis, in quibus homines etiam doctissimi se præstare pulcrum putant, nec in eo errant, mea quidem sententia, imbuantur, nihil necesse est:

ipsis

CONSELIO

ipsis dignum & rectum, ut omne genus liberalis doctrinæ à pueris, relictis rebus, aspiciant, & nec tamen leuiter, degustent. Nullæ non litteræ regibus ornamento, & adiumento esse possunt, sed certe quædam præ alijs ferent ipsis, & per ipsos, populis fructus vberrimos. Exemplo rem declarabo, quo sim breuior: Princeps peripatetico-rum alumno suo poëtam diuinitus explicabat, & ex philosophia, quæ ille capere poterat, de officio regis eum docebat: quemadmodum Dion Chrysostomus in libris de regno ostendit, priorem rationem pænè ob oculos ponens, & Plutarchus in summi illius imperatoris vita discitatè scriptum reliquit. Quid si hoc exemplum imitantur, quibus regia educatio credita est? ac partim ex poëtis, non illis, qui res leuiculas cecinerunt, sed qui virtutem, & heroum merita erga mortales diuinitus decantarunt, partim ex maestre & regina omnium disciplinarum de rebus ad regium munus pertinentibus, fideliter erudiant, donec alumnorum suorum animos, aureos, siue diuinos potius effecerint? Huc faciet, vel hanc rem etiam perficiet historia, quam, qui omnem munus

COMMENTATIO.

munus regium semper explere recte velit, nunquam deponet e manibus: sicut neque reliqua. Dicam & de virtute regia, quoniam ferè singulis suam esse, suspicari me, quæ non perinde in alijs elucescat, indicaui. Omnem vno nomine appellare nequeo, sicut omnis, quæ inferiorum est, iustitia dicitur, quoniam in se cæteras omnes comprehendit. Omnibus virtutibus regem, siue principem, siue regium hominem eximiè ornatum esse decet, & esse iustissimum & optimū: eas omnes, diuinæ beneficentiæ nomine, si videatur, nobilitemus. Libet mihi litteris regijs annumerare studium quoq; eloquentiæ, ne instrumentum suum, siue Politicæ ignorent. Quod si qui de paullò inferioribus (humilibus enim fortè non datur euolare altius) regio illo studio capiantur, ijs ego auctor sim, vt cùm eloquentiæ, tūm cæteris disciplinis liberalibus accuratius multò, quàm regibus opus est, & ab ijs præstari possit, ad imitationem doctissimorum hominum etiam studeant. Ita sibi viam in senatum ipsum regium præclarè munierint: quo, vt reges Dei exemplo, sic & ipsi regum, benè de mortalibus mereantur.

C

Verum

I. CASELIO

Verum de hoc, & summo, & rarissimo studio,
non satis quidem, si rei dignitatem spectemus,
sed hoc loco tamen, opinor, satis.

Nunc, quid ijs sequendum sit, dicam, qui se
totos ad eloquentiam conferunt: etsi, qui hoc fa-
ciant, paucos hodiè reperias, vt ex ijs, quæ infe-
rius dicentur, magis perspicuum erit. Priscis illis
sæculis ipsa præ plærisq;, etiam primis artibus,
vigebat, & præmia habebat prima in rebuspu-
blicis. Vnde fuit in pretio dicendi disciplina.
Quod si hodiè etiam recta via rem reputare veli-
mus, magna est oratoris dignitas, siue cauſas a-
gat, siue sententiam dicat, siue legatione funga-
tur: etsi hoc tēpore alio nomine illa ipsa oratoris
dignitas obscuratur. Tamen, qui ad dicendū eat,
ei in quibus laborandum sit præ alijs, videamus.
Principio, ne eius linguae, qua dicturus sit, rudis
esse videatur. Si Latinum oratorem se perhiberi
velit, proprietati, & puritati linguae ante omnia
studeat: nec oratores solum, sed etiam cæteros
scriptores Latini sæculi & legat sedulò, & legat
quotidiè: neq; poëtas neglexerit, aut negligi-
dos putet: idem, si monumentis litterarum ali-
quid

COMMENTATIO.

quid mandare in animo habeat, nec sit Græcæ sapientiæ ignarus, & Græcos oratores, si fieri possit, ad vnguem teneat. Aspirare autem ad studium eloquentiæ absq; aliqua philosophia, & historia, stultitia est: extrema vero etiam ipsa, si artem dicendi negligat, vt quidam hodiè malè ferriati inscitiae, & loquacitatis autores iubent, qui in verbis inanibus, & linguæ volubilitate eloquentiam ponunt: nec, quid Tullio, nec, quid acutissimo philosophorum, cæterisq; Græcis & Latinis probis dicendi magistris visum fuerit, flocci faciendum iudicant. Taceo, quod ijdem bonasartes & miscent, & discerpunt, & mutilant pro arbitrio. Ita, vt ostendi, eloquentiæ studiosum informandum ego iudicem: non improbem etiam, si discerendi artem teneat, atq; etiam ciuilem scientiam: nec tamen ad oratorias vt necessarias requiri censem: satis sit, si, quæ ex utraque necessaria sint, didicerit. Ne de oratoris virtute nihil dicam, ea in ipso nec eximia, nec perfecta requiritur: etsi talem se omnibus orationis suæ partibus debet effingere: sed satis est, vt habeatur honestus, & vir bonus, vt cæterorum ali-

C 2

quis

I. CASELIO

quis inter ciues: quorum vnumquemq; iustitiæ cæterarumq; virtutum cultorem esse conuenit. Quis enim negat, in id quemq; incumbere oportere? eo igitur magis id aget, qui minimè ex vulgo aliquis esse, & cum principibus ciuitatis comparari volet. Quin video, magistros dicendi hoc quoque non neglexisse. Etenim de oratore summo, & de artis suæ magistro principe Isocrate, dubitare minimè possimus. Multis autem sæculis post, vtrumq; sibi curæ fuisse, scribit Libanius in quadam oratione in aduersarios: quam manuscriptam apud me habeo: in qua grauiter quoq; eos reprehendit, qui cura morum, & orationis posthabita, se statim eò referrent, vnde plus lucri sperarent, quàm veræ dignitatis.

Cæterūm aliquis miretur, quid mihi in mentem venerit, qui ex vmbbris hisce nostris militem, siue etiam ducem militiæ in aciem producam. Nam gregario alicui futuro, non litteris, sed audacia, sed manu opus est. Primum aliam esse disciplinam militarem, & ab hac nostra differre plurimum, ipsi intelligimus: sed illius primos cultores nostra in vniuersum non recte carere,

ante

COMMENTATIO.

ante nos multi alij iudicarunt. In eadem autem sententia fuisse priscos illos, indicio est vel hoc solum, quod nusquam non signum Mineruæ armatæ constituerunt, vt vtrumq; indicarent, ni fallor, & sapientiam nequaquam à studio belli, incessariò abhorrere, & bellum sine sapientia non geri. Non enim audiendi sunt, qui litteris animos effōminari suspicantur: ac si quæ tales sint litteræ, eas longissimè à studio sapientiæ ex terminari oporteat: sicut nec illas ad sapientiam referimus, quæ nec mentem humanam, nec ullam partem humanæ vitæ informant: in quibus qui sint, otiosi rectè nominentur, & oneri reliquis mortalibus esse censeantur. Excoluisse autem animos litteris plerosq; imperatores Græcos & Latinos, & eoruñ aliquos in castris cùm monūta sapientū legisse, tūm doctissimos homines in familiarissimis habuisse, atq; eos potissimū, qui res maximas gesserunt, & clarissimas victorias ex hostibus reportarunt, passim historiæ loquuntur. Nec desint exempla nostri sæculi, si quis, quos orbis Christianus claros militiæ duces dederit, animaduertat. De quo fine qui cogitat,

C 3

multa

I. CASELII

multa quoq; ex academij adminicula secum auferre possunt. Præter enim studium eloquentiæ, geometricum multis de cauſis rectè colent: quin hoc ipſo non minus, quam altero carere imperator possit. Idem, si quas alias litteras degustarit, non oneri ipſi, ſed magno ſæpè uſui erunt; verum cum primis eandem historiam diſcere, meminiffe, nec ferè uñquam de manibus, niſi manibus arma traçtet, deponere debebit: nec deesse credam, qui id faciant hodiè. Cum enim ſemper habeat dux belli, quod agat, non ſolum aduersus hostes, ſed etiam cum ſuis copijs; ſemper eidem erit, quod diſcat, quod meditetur, quod in uſu neceſſarios transferat. De virtute autem ducis, non niſi unum dicam, oportere eam eſſe prorsus heroicam, nec aliter futurus eſt hostibus terribilis, & ſuis admirabilis, & carus. Illam vero explicare, alio loco commodiuerit arbitror. Pauci quidem ſunt, qui tali animo litteras colant, quod tamen, ſi qui forte faciant, eos magni faciendos in noſtro ordine iudicē, quod aduersus hostes, ſi opus ſit, præ cæteris, & hominibus doctiſſimis, & militibus fortiſſimis, magno præſidio

COMMENTATIO.

præsidio esse possint. Casu potius aliquando fieri video, vt litterati ad militiam eant, quam consilio, quo se litteris ad id genus vitæ perquam nobile parent.

Sequitur, vt & studiosis legum consulam, qui plurimi sunt. Valdè autem peccant, qui se ad eas applicant absq; ingenio & animo. Vt roq; enim opus est, tūm propter rem ipsam, tūm propter a-
cres aduersarios. Dum vero circumspicio, vnde ordinar, non eodem modo & simpliciter, me, quid mihi videatur, explicare posse, videor: quod esset, si vnius generis hodiè quoq; iurisconsulti forent. Duūm enim generum esse, vel trium potius dixerim. Alij sunt meri iurisconsulti, & hoc vnum agunt, vel quia sic ab initio in animum induxerunt, vel quia ingenijs **ul**terius progredi nequeunt: alij præterea & ipsas leges interpretantur in scholis iursconsultorum: alij deniq; non solum in foro, & schola, verum etiam in curia, & legationibus locum habent. Ex qua indicatione intelligi potest, quid quodam loco superius innuerim. Primum igitur, quibuscuræ est, vt non nisi in foro dominantur; ijs
quibuscuræ est, vt non nisi in foro dominantur; ijs
ego,

I. CASELII

ego, neq; ita multis, & varijs litteris opus esse existimem, & eos facilè probem, si non prorsus ab omni doctrina vacui se ad ius discendum applicent: vt hodiè multi non solum absq; Græcis litteris, sed & sine lectione elegantium scriptorum quotquot sunt, & sine omni historia, quasi illotis manibus, ad illa sacra Themidos accedunt. Taliā non aspernentur, & degustent in adolescētia: non requiro, vt in carmine pangendo, aut conscribendis orationibus se exerceant, aut de arte dicendi admodum solliciti sint, nedum vt mathematicis disciplinis animum expoliant, aut naturæ rerum acutos interpres audiant. Etsi hæc omnia sunt ita liberalia studia, vt quæ omnium maximè. Sapit autem, & consentaneum ingenio humano facit, qui se ad certū, & vnū vitæ genus componit, quod se assecuturum aliquando speret: nec in altero sapiat, si idem, quæ ad delectum genus necessaria sint, aut stulte, aut superbè negligat. Si probè tinctus sit bonis litteris, & artem differendi non prorsus nesciat, audire interpres legum feliciter poterit, & ad finem, quem sibi proposuit, assiduè potius discen-

COMMENTATIO.

descendo, quām contentiosē altercando, nisi me
coniectura fallit, maturē recteq; perueniet: cer-
tē multos, qui cum non ulterius vellent, eō ta-
men progressos, non solum quō vellent, sed e-
tiam non paullo ulterius, cum anni, & usus rerum
accessisset, memini. Huius autem iuris consulti
virtutem ijs finibus, quibus continetur virtus o-
ratoris, termino. Quin etiam illum facile supe-
rare possit, ac fortè debeat, qui quotidiē ea medi-
tatur, quæ sint iustitiæ. Quibus cum alios beare
videatur, se ipse, si se amet, defraudare omnium
minimè debet. In quo autem adolescentे plus
ingenij atq; animi est, is fortè non solum caussas
agere, sed etiam aliquando iuris interpretatio-
nem suscipere volet. Quæ ergo in illo primo me-
diocria requiruntur, in hoc genere, omnia casin-
gularia esse oportet. Qui igitur id agitis, bonos
scriptores omnis generis, præsertim illius aurei
sæculi, quo lingua cum sapientia florebat, mul-
tum, nec obiter legite, lecta intelligite, intelle-
cta ex animo ne dimittite. Non solum benè, &
expeditè scribetis & loquemini, quorum utrumq;
in docente omnes postulant, sed etiam animos

D vestros

I. CASE LII

vestros informabitis, mores effingetis præceptis
sapietiæ, passim ab illis doctis, disertisq; hominib;,
per libros disseminatis: deniq; quasi aliud agen-
tes, non nihil philosophiæ didiceritis: qua non
leuiter degustata, vobis in eo curriculo opus esse
putate. Nec dubitate de historia, si non omni,
saltem aliqua cognoscenda: tūm quòd legibus
intelligendis ipsa seruit; tūm propter eiusdem v-
beriores vsus. Diligenter item artem differendi
discite, nec tamen suposititiam. Mirè enim illa
vobis ex fundamento disciplinam legum expli-
caturis, opus est: et si fortasse eam partem, quæ est
dedemonstratio, non æquè necessariam quis
dixerit. Nec etiam ipse Græcas litteras in eum fi-
nem necessarias esse sentio: et si perutiles futuras
legum interpreti non negauerim. In his igitur
& similibus experiatur quisq; vires ingenij sui.
Nec enim omnium est in omnibus, vel multis
excellere, vel præstare, quantum fortè desideres.
Ex tali portu, cuiusmodi ostendi, rectè soluere,
& plenis velis vento secundo in altum nauigatu-
rus, mihi rectè videaris. De tertio genere ero
breuior, quòd quæ huc pertinent, dicta iam &
expli-

COMMENTATIO.

explicata plæraq; sunt. Peruulgatum est in Germania magis, quàm alibi gentium, vt iurisconsulto etiam, quæ propriè oratoris sunt, quæq; item propriè politici, mandentur. Ea cum discreta munera sint, & sine dubio vnumquodq; horum trium ita arduum, vt suam, propriamq; personam postulet; quid hic satius sit fieri, quisq; per se facile animaduertit. Verùm, quia morem inuteratum principes, & respubicæ nostræ retinent, non tām ratione illum refutandum censeo, quod præsertim frustrà fiat, quàm rationes inueniendæ, quibus, qui id triplex munus aliquando suscipiat, nonnihil adiuuetur. Hæ autem ipsæ iam ex ijs, quæ antè ostendimus, obscuræ non sunt. Indicatum enim est, quibus litterarum adminiculis & otatori, & iurisconsulto omnino opus sit, & quanta philosophia politico, vt ea repetere nihil attineat. Eximij ingenij & excelsi animi adolescens ijs vtatur, & omnes ingenij neruos intendat, vt, si non omnia illa, (vix enim fieri posse) at plæraq; sibi comparet, futurumq; speret, vt in vno horum, ad quod natura prouehatur maximè, excellat, in reliquis mediocris etiam

D 2

habea-

I. CASELII

habeatur: quo tandem cunq; tunc ille appelle-
tur nomine. Studeat autem virtuti, quam supra
regiam diximus, vt aut illa ipsa præstet, aut ab ea
absit quām proximè.

Venio nunc ad sacrum, mihiq; carissimum
Αἰσκληπιαδῶν gregem: quos ego, non solum ob me-
rita, quibus me ab initio sibi deuinxerunt, sed etiā
ob dignitatem veram mirificè amo, & maximi-
facio: siquidem prima dignitas est, vel certè pri-
mæ par, aut à prima, minimo interuallo secun-
da, sapientiæ. Quam enim partem inferioris sa-
pientiæ negligat, aut neglexerit medicus? Namq;
ad eum nihil ars poëtarum, nisi quoad homo
elegans sit, nihil item propriè orationis munditi-
es & splendor. Nec enim carmine, quasi Iyngē
attrahitur bona valetudo, nec verbis curantur
morbi. Itaq; qui se ad hanclongè difficillimam,
& humano generi vtilissimam artem conferent,
delicias suas, & lenocinia poëtis relinquunt, & o-
ratoribus. Græcas autem reliquas litteras, id est
disciplinas in pretio habebunt, & cum primis co-
lent. Quantum enim de ipsa lingua ijs opus est,
non magno negotio, dum studio sapientiæ in-
cumbunt,

COMMENTATIO.

cumbunt, & arti suæ, addiscent: seq; facile in ea confirmabunt assidua lectione Galeni, quo lecto nihil tersius, nihil suauius, nihil facilius. Nec tamen contenderim, medicam absq; Græco sermone hodiè fieri non posse, quando ars medica à summis ingenijs tot sæculis diligenter exulta fuit, & in hunc diem excolitur diligentissimè. Tamen eius artis cultori sermonem Hypocratis ignorare turpe existimem, etsi quis pænè necessariū dixerit: atq; ita iudicaturos quoq; medicinæ principes existimo. Horum ego etiā neminem noui, quin & studia mathematica coluerit, & colenda minoribus duxerit: quæ vtinam nemo negligat, qui aliquam elegantis, bonæq; doctrinæ sibi laudem parare in animo habet. Sic habeamus non solum eruditius, sed etiam melius, & beatius sæculum. Nunc, quod ingenio aciendo temporis tribuere oportebat, id vel totum perit optatæ adolescentiæ, vel plus quam perit, dum impenditur rebus friuolis, doctrinis futilibus, & noxijs contentionibus. Qui porro ipsam sapientiam sibi negligendam minimè iudicat, qui potest eius instrumentum negligere?

D 3

Id au-

I. CASELII

Id autem hic solidum sibi parabit, qui certi aliquid de rebus velit cognoscere: nec refert, etiam si huic studio plusculum temporis impendendum sit, cuius exercitatio plurium etiam annorū esse debet, & usq; perpetuus futurus est. Putidum ferè est dicere, opus esse scientia, quæ rerum naturam explicat, ei, qui naturæ subsidio venire, & eam aliquando quasi mutare velle videatur. Quam verò historiam, non eam, qua, quæ belli, pacœue à mortalibus gesta sunt, continentur, sed totius vniuersi, & quomodo discat, ex doctore proprio, sicut & reliqua, accipiet. De virtute verò medici fortè quis suspicabitur, requirendam in eo probitatem, comitatem, humanitatem, fidem, diligentiam, non eximias illas virtutes: ego tamen, neq; has in medicis desideravi, qui, quod ipsis faciendum dixi, simul toti essent in studio sapientiæ: nec facile fieri potest: quin fieri non potest, ut qui hoc serio in animum induxerit, aliam partem colat, aliam negligat: negliget autem eam minimè, qua animus moresq; informantur. Libenter enim accesserim Galeni sententiæ, qui scriptum relinquere non dubi-

COMMENTATIO.

dubitauit, eundem esse præstantem medicum,
& præstantem philosophum: neq; tales ego nul-
los noui, & plures recordore ex historia: de mul-
tis parum nos esse debere sollicitos existimo.
De ijs igitur hactenus, quæ, quo mihi ordine
commodum visum fuit, persecutus fui: quod
scriptorem arbitratu suo citra reprehensionem
in eiusmodi negotio facere rectè posse existima-
ui. Ego sanè de cuiusq; dignitate hoc loco di-
sputare, omniumq; inter se contentione facta
definire, in animo non habui.

Superiora ad mortalem vitam colendam &
tuendam pertinent: quæ salutem animi spectant,
prima sunt, quo illa cunq; loco exponantur. Cum
autem ipso theologos litteris initio erudiri & in-
formari, aut certè aliquo earum genere, necesse
sit, de ijs quoq; dicam nonnihil, quod & ipsos
probaturos sperem: quin dubitare non debeo,
cum plæraq; ex eorum monumentis acceperim.
Sed quo sacrarum litterarum tironibus rectius
inseruiam, in consilio ad finem, quem ipsi sibi
non vnnm eundemq; proponant, me accom-
modabo. Alij enim ad vniuersæ theologiae sci-
entiam

I. CASELII

entiam penetrare, & ecclesijs primo loco præesse
desiderant: alij, siue ingenij infirmitate, siue ob
alias caussas mediocri profectu contenti sunt, si
perceptis capitibus religionis Christianæ, de ijs
populum recte porro doceant: utriq; theologi:
sed illos theologos nominabo uti merentur, hos
catechetas, quod nec ipsum vile munus est. Ex-
pediat autem & hos, & illos omni genere bonæ
doctrinæ benè expositos ad munus suum acce-
dere: sed illud paucis etiam contingere potest
hac sæculi nostri avaritia. Cum enim plæriq; te-
nues se ad sacras litteras conferant, optandum
sit, vt, qui ex ijs probi, & diligentes sint, fortuna-
tiorum sumtibus subleuentur. Sed quid quis &
huic, & alijs malis deplorandis, frustra immore-
tur? ego pergam explorare quod institui. Qui
ita in studio theologico versari cupiunt, vt popu-
lum de pietate doceant; ijs forte exquisita aliqua
eruditione minus opus erit, etsi quô plus sibi lit-
terarum compararint, hoc munus suam rectius
& ipsi gerent: differendi artis imperiti non sint,
dicendi peritiores: vel hanc potius singulari dili-
gentia sibi compararint. Quos enim mihi non
sine

COMMENTATIO.

sine causa catachetas nominare placuit, cælestium oraculorum præcones, eorum partes sunt, non solum ut auditores de ijs, quæ quemque, qui Deo seruatoriq; nostro nomen dederit, ignorare nefas sit, perspicuè & simpliciter doceant, sed etiam ad animi informationem, alios & alia laudent aut vituperent, alia suadeant, ab alijs deterrant, alios & alia accusent, siue tueantur: quæ paucis verbis dicta quamplurima in se continent. Cuius autem artis sint, nemini ferè obscurum est. Cæterùm in ijs ipsis multis modis aberrari, etiam alij sentiunt: de paucis monere mihi liceat. Nec enim dicam de actionis prauitate, nata partim ex negligentia, partim ex affectatione: quam tamen qui neglexerit, minus peccare in dicendo, qui affectarit, is longius aberrare existimetur. Facilius namq; assentimur ei, qui, quod natura fert, quam alteri, qui ex composito agere videtur, quod instituit. Nec dicam, quid in compositione sæpè desideretur & ordine, non iam quod ad artem, sed quod ad artis umbram, & aliquam similitudinem. Audimus, qui verba usurpent impropria, obsoleta, peregrina, sordida,

E impu-

I. CASELIO

impura, adiuncta neq; necessaria neq; conuenientia, perperam composita, absq; ratione & contra rationem tralata, & similia : ut ipsos hæc in arte minima ex nemine audisse, facile appareat. Sunt alia minimè ferenda, cum ineptis, alienis, falsis, & interdum sibi aduersantibus argumentis vtuntur: cum in oratione nullam suæ existimationis & dignitatis rationem habent, & ferè aduersum se vitæq; suæ institutæ testimonium dicunt: cum nihil cogitant, quemadmodum auditores arte, atq; ratione tractent, nec offendere, & alienare, & à re, & ab audiendi studio, dubitant. Vnde multi hæc vitia contraherent, mihi facilè fuit videre. Plæriq; sibi exempla, quæ imitentur, proponunt, scriptorum non solum bonorum, sed etiam vix mediocrum: & satis habent, si ea sine delectu etiam & ratione, vtcunq; imitentur: cum cultori eloquentiæ etiam principes orationis plurimas ob cauſas in quibusdam imitandi non sint. Ego, cum illa primum animaduerterem annis abhinc aliquot, quo tempore artem solidam & plenam, ex Græcis & Latinis dicendi magistris accuratè explicabam, indicem facie-

COMMENTATIO.

faciebam, eiusmodi grauium, nec facilè ferendarum oberrationum, non calumniandi, carpendue gratia, sed ut tirones in isto genere adiuuarem: quod ea refieret maximè, si, quæ vittanda essent, alicuius indicio cognoscerent. Sed non ita multò post contemsi id consilium & abieci, ne fortè in eorum reprehensionem & odium incurrerem, quos offendere minimè vellem. Plus etiam habiturum ponderis arbitrabar, si tale quiddam ab eximio theologo proficisceretur, qui & negotium vniuersum rectius intelligeret, & cum auctoritate minoribus præscriberet, quod vtraq; manu amplectentur, & eorum contumere auderet nemo: hoc qui præstet, de suo ordine, & de ecclesia haud vulgariter mereatur. Interea dum tale quiddam exspectatur, adolescentibus auctor sum, vt ipsam dicendi artem à principio omnem discant, nec uno alteroué mense, aut aliquot annis de manibus deponant, donec sese satis erudierint, & egregiè confirmari: quod sequentur sine dubio qui sapient, nec facilè quisquam negliget, si ipsos theologos hanc meam sententiam rectam esse iudicare, atq;

E 2

idem

I. CASELII COMMENTAT.

idem penitus sentire, animaduertetur. Si quis hic quærat de eorum virtute propria; equidem & in his, & in alteris maius quidam virtute, siue virtutibus, quarum antè mentionem feci, nempe pietatem, & vitæ sanctimoniam requiro. Horū vero in vultu, verbis, gestibus, actionibus, modestiam elucere necessè est: quam Critias quidam non abs re propè pietatem domum habere scripsit, ut quæ eius magnum, ac pænè certum argumentum esse videatur. Alteros nuncium remittere non solum vitijs enoribus, sed etiam res cæteras, de quibus plæriq; mortalium quotidiè inter se digladiantur, ut sunt honores, diuitiae, dominatus, pedibus subijcere oportet, si velint aliquando plus, quam audire theologi. Neminem etiam fugit, præter vtriusq; linguae, quibus sacrarum litterarum interpretes loquuntur. cognitionem, ipsis sacram quoq; haud leuiter cognoscendam: sed ita, ut eius vim omnemq; potestatem, quoad eius fieri potest, teneant: nec ijs negligenda, quæ prioribus sollicitè mandaui: ac præterea instrumentum veritatis in omni genere parandum, quod ijs non solum difficillimarum rerum enodatio, sed etiam aduersariorum refutatio incubit: nulla disciplinarum libera- lium relinquenda: omnis historia, sed ecclesiæ Dei cognoscenda maximè, quo minus deinceps dubitetur, quid sit οὐθολικόν. Sum hac in parte breuior, quod malo sacrarum litterarum cultores hæc ipsa, & his maiora haurire ex ipsis fontibus. Hic igitur commentationis institutæ finem faciam: nec tamen me fugit, esse etiam alias artes, quæ præsidij multum à litteris petant. In ijs est & ars poëtarum, cuius cultorem de quibusdam mone- re non prorsus ab hoc loco alienum esse fateor: præsertim cum & ipsa politicæ seruiat. Sunt & aliæ, vt architectura, pi- etoria, statuaria: verum hæ vltro ad geometriam confugient, sine qua prorsus exanimes iaceant, neq; nomen suum, nedum dignitatem tueantur.

FINIS.

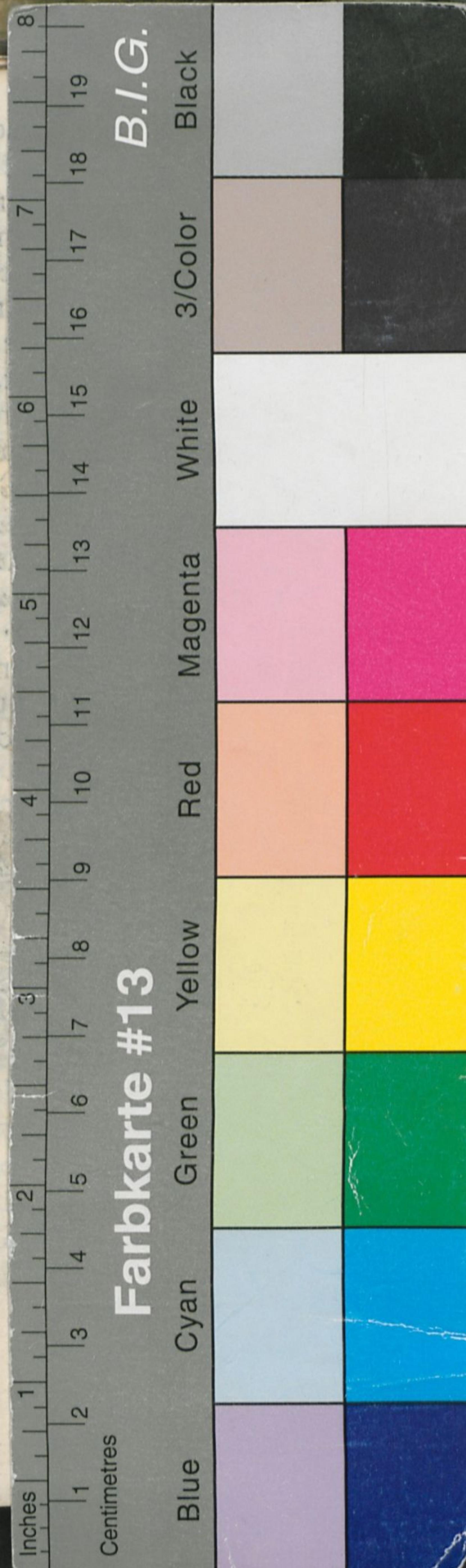
154299

X 220 3730

56.

B.I.G.

Farbkarte #13

TOANNIS CASELII
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
P. P. Idib. Nouemb. 1593.

Eiusdem commentatio: cum plæriq; se à litteris, & per eas ad certum vitæ genus, siue aliam professionem applicent, quibus litteris, tamquam necessarijs adminiculis illorum cuiq; ad finem suum opus esse videatur.

Theognis.

Σοὶ δὲ ἐγὼ εὖ Φρονέων υποθήσομεν, οἵα περ ἀντὸς
Κύρν, διὰ τὴν ἀγαθῶν, ποὺς ἔτ' ἔσων, ἔμαθον.

HELMAESTADII
In academia Iulia, excudebat Iacobus
Lucius. cīc. 15. XCIV.

